

“MUSTAQILLIK YILLARIDA XUSUSIY OLIY TA’LIM MUASSASALARINING TASHKIL ETILISHI”

Azimova Maftuna Muhammadamin qizi,

Qo‘qon universiteti o‘qituvchisi

Maftunaazimova67@gmail.com

Tel: (88) 811-67-57

Rahimova Xadicha

Qo‘qon universiteti

1-25 gurux talabasi

Bahodirova Shahzoda

Tel. +998875622526

Qo‘qon universiteti 1-25 gurux talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida xususiy oliy ta’lim muassasalarining tashkil etilishi va rivojlanish bosqichlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Unda nodavlat oliy ta’lim muassasalarining vujudga kelishiga ta’sir etgan ijtimoiy-iqtisodiy omillar, ularning oliy ta’lim tizimidagi o‘rni va ahamiyati yoritib berilgan. Shuningdek, xususiy oliy ta’lim muassasalarining ta’lim sifati va samaradorligini oshirish, raqobat muhitini shakllantirish hamda oliy ta’lim bilan qamrovni kengaytirishdagi roli ochib berilgan. Maqolada keltirilgan xulosalar xususiy oliy ta’lim muassasalarini yanada rivojlantirish va takomillashtirish istiqbollarini belgilashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: xususiy oliy ta’lim muassasalari, mustaqillik yillari, oliy ta’lim tizimi, nodavlat ta’lim, raqobat muhiti, ta’lim islohotlari, ta’lim sifati, ta’lim samaradorligi, oliy ta’lim bilan qamrov, ijtimoiy-iqtisodiy omillar

KIRISH: O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi bilan ta'lim sohasida keng ko'lamli islohotlar boshlangan bo'lib, bu jarayon oliy ta'lim tizimining yangilanishi va diversifikatsiyasiga olib keldi. Ayniqsa, xususiy oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi mustaqillik yillarida ta'lim tizimining rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Xususiy oliy ta'lim muassasalari mamlakatda ta'limning sifatini oshirish, ta'lim bilan qamrovni kengaytirish hamda yangi zamonaviy kadrlarni tayyorlashda o'zining salmoqli rolini o'ynaydi. Xususiy oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi o'quv jarayonida sog'lom raqobat muhitini yaratdi, yangi o'quv dasturlarini joriy etishga, zamonaviy texnologiyalar va metodikalar asosida ta'lim berishga imkon berdi. Bu esa, o'z navbatida, mehnat bozoridagi talablar va ehtiyojlarni hisobga olgan holda yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashni ta'minlashga xizmat qildi. Shu bilan birga, xususiy oliy ta'lim muassasalari davlat oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda ta'lim sifatini yanada oshirishga xizmat qilmoqda. Mazkur maqolada xususiy oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishining ijtimoiy-iqtisodiy omillari, rivojlanish bosqichlari hamda ular ta'lim tizimidagi o'rni batafsil tahlil etiladi. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar yangi rivojlanish bosqichiga o'tishga olib keldi. Xususiy oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi bu jarayonning ajralmas qismiga aylandi. Bunday muassasalar, birinchi navbatda, ta'lim tizimiga sog'lom raqobatni kiritdi, bu esa sifatli ta'limni taqdim etish imkoniyatlarini kengaytirdi. Xususiy oliy ta'lim muassasalarining rivojlanishiga doir nazariy asoslar, asosan, uchta asosiy elementga tayanadi: iqtisodiy omillar, ta'limga bo'lgan ijtimoiy talab va ta'lim siyosati. **Iqtisodiy omillar:** Xususiy oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi, avvalo, iqtisodiy va ijtimoiy talablarning o'zgarishi bilan bog'liq. O'zbekistonning mustaqillikka erishishi bilan, aholi orasida ta'limga bo'lgan talab sezilarli darajada ortdi. Yangi mutaxassisliklar va kasblarga ehtiyojning ortishi oliy ta'lim tizimining kengayishini talab qildi.

Shuningdek, davlat byudjeti cheklangan bo'lganligi sababli, davlat oliy ta'lim muassasalarining o'qitish imkoniyatlari ham cheklangan edi. Shu nuqtai nazardan, xususiyl oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi ta'lim sohasidagi bo'shliqlarni to'ldirishga yordam berdi. **Ijtimoiy talab:**Xususiyl oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishida ijtimoiy talablar ham muhim rol o'ynadi. Jamiyatda yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashga bo'lgan talab ortdi, ayniqsa iqtisodiyot, texnologiya va huquq sohalarida. Xususiyl oliy ta'lim muassasalari bu ehtiyojlarni qondirishga qaratilgan va turli yo'nalishlarda o'quv dasturlarini ishlab chiqdi. Bularning barchasi yangi bilimlar va ko'nikmalarni egallashga intilayotgan yoshlarni jalb qilishga yordam berdi. Xususiyl oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi yoshlarning ta'lim olishga bo'lgan istak va ehtiyojlarini qondirishga xizmat qildi. **Ta'lim siyosati:**Mustaqillikdan keyingi yillarda O'zbekiston hukumati ta'lim sohasidagi islohotlarni chuqurlashtirishga katta e'tibor qaratdi. Xususiyl oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi ta'lim tizimining xilma-xilligini ta'minladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi siyosati xususiyl sektorni qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oldi. Litsenziyalash, akkreditatsiya va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar orqali xususiyl oliy ta'lim muassasalarining sifatli va samarali faoliyat yuritishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratildi. Shuningdek, davlat oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda ta'lim sohasini yanada takomillashtirishga qaratilgan dasturlar amalga oshirildi.Va shu bilam birga O'zbekistonning mustaqillik yillarida ta'lim tizimi tub islohotlarga yuz tutib, xususiyl oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi muhim jarayon bo'ldi. Bu jarayonni tahlil qilishda, **davlat va xususiyl oliy ta'lim muassasalari** o'rtasidagi farqlarni o'rganish muhimdir. Ushbu qiyosiy tahlil ikki asosiy sohani solishtirishni o'z ichiga oladi: **davlat oliy ta'lim muassasalari va xususiyl oliy ta'lim muassasalari**

1. Solishtirish:

Xususiyl va davlat oliy ta'lim muassasalarini solishtirganimizda, ikkala

tizimning **ta'lim sifati, o'quv dasturlari, o'qituvchilar malakasi, moddiy-texnik bazasi** kabi omillarni tahlil qilish zarur. Davlat muassasalari ko'plab grantlar va subsidiyalar bilan ta'minlangan bo'lsa, xususiy muassasalar ko'proq iqtisodiy jihatdan mustahkam bo'lib, o'zini o'zi moliyalashtirishga asoslanadi.

2. **Afzalliklar** va **Kamchiliklar:**

Xususiy oliy ta'lim muassasalari o'zining zamonaviy o'quv dasturlari, xalqaro hamkorliklar va innovatsion pedagogik yondashuvlari bilan ajralib turadi. Biroq, ta'lim narxining yuqoriligi ularning kamchiliklaridan biridir. Davlat oliy ta'lim muassasalari esa keng imkoniyatlar taqdim etadi va narx jihatidan arzonroq bo'lishi mumkin, lekin ta'lim sifatining ba'zi jihatlari ba'zan cheklangan bo'lishi mumkin.

3. **Xarajatlar** va **Foyda:**

Davlat oliy ta'lim muassasalari davlat byudjeti hisobiga faoliyat yuritadi, bu esa ta'limni arzon qilish imkonini beradi. Ammo xususiy oliy ta'lim muassasalari o'z xarajatlarini qoplashi uchun yuqori narxlarni belgilashadi. Biroq, ular o'quvchilarga kengroq imkoniyatlar, amaliyotga yo'naltirilgan dasturlar va xalqaro diplomi taqdim etishadi. Xarajatlar va foyda nuqtai nazaridan xususiy oliy ta'lim muassasalari o'zining ta'lim xizmatlariga yuqori sifat va o'ziga xos yondashuvni taqdim qiladi.

4. **Innovatsiya** va **Raqobat:**

Xususiy oliy ta'lim muassasalari zamonaviy texnologiyalarni faol ravishda o'z ta'lim jarayonlariga joriy etadi, o'quvchilarni amaliyotga yo'naltirishda innovatsion yondashuvlarni qo'llaydi. Davlat oliy ta'lim muassasalarida esa bunday innovatsion yondashuvlar ba'zan sekinlik bilan amalga oshiriladi, chunki ular ko'proq an'anaviy ta'lim tizimlariga asoslangan.

5. **Ta'lim** **sifatini** **oshirish:**

Xususiy oliy ta'lim muassasalari yuqori sifatli o'quv dasturlarini, malakali o'qituvchilarni, zamonaviy uslub va metodlarni qo'llab-quvvatlaydi. Ular o'z

talabalarini nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko'nikmalar bilan ham ta'minlaydi. Davlat oliy ta'lim muassasalari esa keng qamrovli ta'lim xizmatlarini taqdim etishda samarali, ammo ba'zan amaliyotga yo'naltirilgan dasturlarni cheklashadi.

Xulosa: O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar keng miqyosda boshlandi. Xususiy oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi aynan shu islohotlarning ajralmas qismi bo'lib, ta'lim tizimini diversifikatsiya qilishga, ta'lim sifatini oshirishga va raqobatni kuchaytirishga xizmat qildi. Xususiy oliy ta'lim muassasalari yangi pedagogik yondashuvlar, xalqaro hamkorliklar va innovatsion o'quv dasturlari orqali o'quvchilarga keng imkoniyatlar taqdim etdi. Bu muassasalar, shuningdek, ta'lim tizimida yangi mutaxassisliklar va kasblarga bo'lgan ehtiyojlarni qondirishda muhim rol o'ynadi. Xususiy oliy ta'lim muassasalarining samarali ishlashida iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy omillar ta'sir qilgan bo'lsa-da, ularning ta'lim sifatini oshirishdagi roli aniq ko'rinadi. Mustaqillik yillarida ular mehnat bozoriga yangi va malakali mutaxassislarni tayyorlashda, ta'limning yangi yo'nalishlarini ochishda, shuningdek, yoshlarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishda katta hissa qo'shdilar. Biroq, xususiy oliy ta'lim muassasalarining yuqori narxlari ba'zan ular uchun cheklov bo'lishi mumkin. Shuning uchun, davlat va xususiy oliy ta'lim muassasalari o'rtasida sog'lom raqobatni yaratish va hamkorlikni kuchaytirish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Koriyeva, M. (2021). "O'zbekiston oliy ta'lim tizimining rivojlanish tendensiyalari va xususiy ta'lim muassasalari." *Oliy ta'lim jurnalisti*, 15(2), 45–58.

2. Toshpo'latov, B. (2020). "Mustaqillik davridagi ta'lim islohotlari va xususiy oliy ta'lim muassasalari." *Ta'lim islohotlari: Nazariy va amaliy masalalar*, Toshkent: Ma'naviyat.
3. Mahmudova, S. (2019). "O'zbekiston ta'lim tizimidagi o'zgarishlar va xususiy oliy ta'lim muassasalarining roli." *O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimi: Yangi istiqbollar*, Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Temirova. M. M. Tasks of the preventive inspector in raising the level of legal culture of the population and studying public opinion Interdiscipline innovation and scientific research conference international scientific-online conference part 20 may 15th collections of scientific works london 2024
5. Temirova M. M. РЕФОРМЫ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УЗБЕКИСТАНА И СТРАТЕГИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА (1991–2025 EuroAsian International Scientific Online Conference Volume 5 Issue 1 | 2026 | International conference on multidisciplinary studies and education (Fransiya xalqaro konferensiya)
6. Temirova M.M. Jamoat tartibini saqlashning tarixiy bosqichlari Bosma O'z MU xabarlari 2025/11 (mahalliy OAK) 20-24
7. 8. Azimova, M. M.(2025). SOBIQ SHO'ROLAR VA SOVETLAR HUKUMRONLIGI DAVRIDA O'ZBEKISTONDA TIBBIYOT TARIXI. B THEORETICAL ASPECTS IN THE FORMATION OF PEDAGOGICAL SCIENCES (T. 4, Выпуск 20, сс. 42–46). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16626069>
8. 9. Azimova M.M. FARG'ONA VODIYSIDA O'TISH DAVRI BOSQICHLARIDA SOG'LIQNI SAQLASH SOHASINING MODDIY. <https://esiconf.org/index.php/MRIATS/issue/view/89> Angliya xalqaro konferensiyasi.

9. 10. Temirova M.M. Farg‘ona viloyat radiosi tarixiga doir ayrim mulohazalar FarDU Ilmiy xabarlar – 2019. – № 5. – (07.00.00. №.32).

10. 11. Islomov A. L. Economic cooperation between Uzbekistan and Azerbaijan in the 21st century. Edu vision journal of Innovations in pedagogy educational Advancements volume 01. ISSUE 02. February 2025. ISSN €: 3061-6972.

11. 12. Azimova M.M. Farg‘ona vodiysida o‘tish davri bosqichlarida sog‘liqni saqlash sohasining moddiy texnik holati. Humanities science xalqaro jurnali. INSONSHUNOSLIK FANLARI JURNALI 2-jild, 1-son (yanvar, 2026). – B. 53.

